

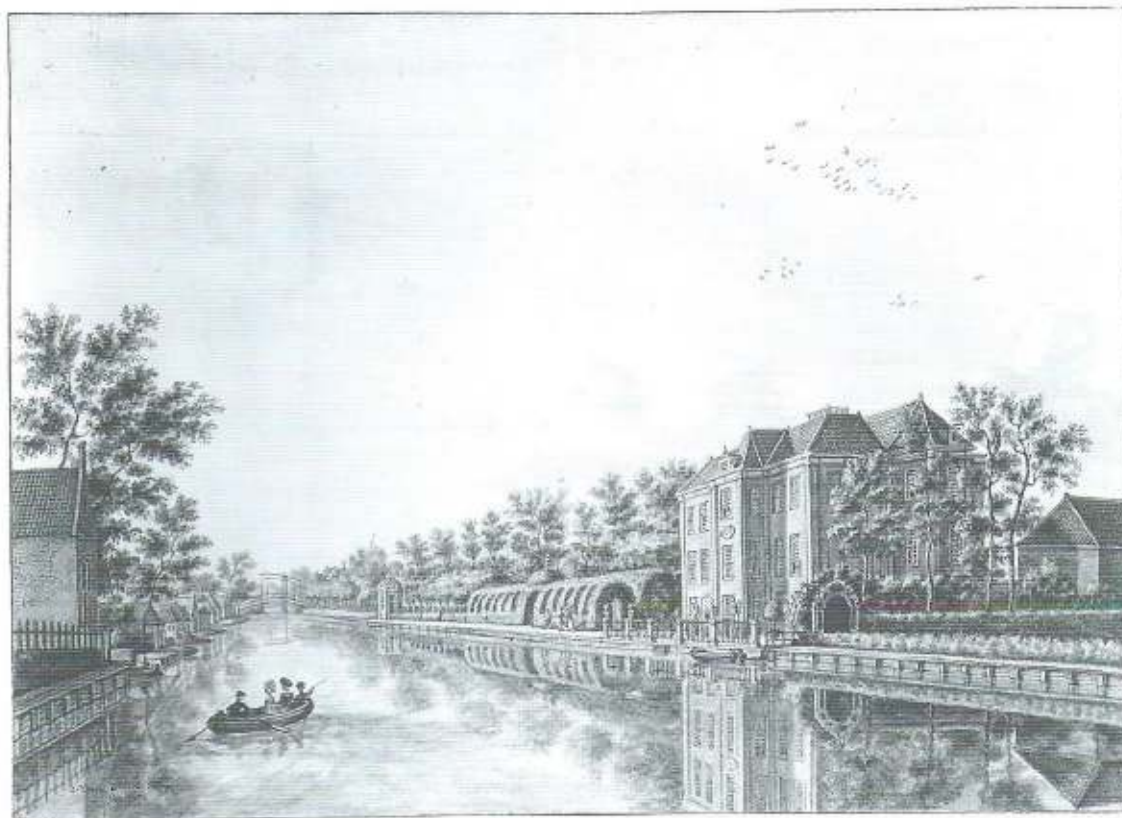
Brittenrust en Vegtvliet

**Twee
achterglas-
schilderingen
door Jonas
Zeuner
(1727-1814)**

In een particuliere collectie in Engeland bevindt zich een paar achterglas-schilderingen van Jonas Zeuner waarop een tweetal buitenplaatsen aan een rivier te zien zijn. De stukken zijn al lange tijd in Engels bezit. Zo zijn ze vermeld in de oevrecatalogus die het echtpaar Sprenkels-tenHorn in 1994 heeft samengesteld en waren ze in 2003 op een veiling van Christie's Londen. Ook in 1980 waren de schilderijen op een veiling van Christie's in Londen¹ en op de achterzijde van één van de twee zit een etiket van de Londense kunsthandel Colnaghi & Son. Verder waren ze in 1973 te zien op de *International Art Treasures Exhibition* in Bath.

De buitenplaatsen waren tot op heden niet geïdentificeerd. Aanvullend onderzoek heeft het mogelijk gemaakt de huizen nu wel thuis te brengen en hier worden zij voor het eerst vermeld als Brittenrust en Vegtvliet.

Linkerpagina: Jonas Zeuner (1727-1814), Brittenrust bij Alphen a/d Rijn; 'verre églomisé' schildering, 22,5 x 28 cm; gesigneerd en gedateerd 1777, in de oorspronkelijke lijst (particuliere collectie Engeland)

Maria Margaretha la Fargue (1743-1813), Brittenrust bij Alphen a/d Rijn; pen en penseel in kleur, gehooqd met wit, 226 x 316 mm; linksonder gesigneerd en gedateerd: 'Maria M. la Fargue / fec 1780' (collectie Museum Boymans Van Beuningen, Rotterdam)

Jim van der Meer Mohr

De achterglasschilderingen van Zeuner behoren tot de beste in zijn soort. Strikt genomen zijn deze kunstwerken geen schilderijen. De voorstellingen worden gegraveerd in achter glas geplakt goud en zilverblad. Dit procédé, ook *verre églomisé* genoemd, werd eerder al toegepast bij het decoreren van meubels en glas. Zeuner heeft deze techniek op unieke wijze toegepast in zijn schilderijen.

Jonas Zeuner is op 7 november 1770 in Kassel, Duitsland, geboren. Na in het leger te hebben gediend heeft hij zich ca. 1750 in Amsterdam gevestigd als kunstenaar. Hij specialiseerde zich in de hierboven beschreven techniek. Rond 1778 verbleef hij een korte periode in Londen. Mogelijk was hij in de jaren 1802-1806 ook in Engeland, maar verder heeft hij, tot zijn dood in 1814, in Amsterdam gewerkt. Hij heeft zo'n 170 schilderijen gemaakt, voor het merendeel voorstellingen van buitenplaatsen en stadsgezichten. Daarnaast heeft hij portretten, historische voorstellingen en enkele pastorale stukken gemaakt. Bij zijn buitenplaatsen baseerde hij zich meestal op prenten naar tekeningen van tijdgenoten als Jan de Beijer en Dirk Verrijk.

Onze twee buitenplaatsen gaan echter niet terug op een bestaande tekening of prent, wat de identificatie bemoeilijkt heeft. De huizen komen weliswaar voor in de prentboeken die van de huizen in de Rijn- en Vechtstreek zijn

gemaakt, maar tonen beide een andere gevel. Deze buitenplaatsen zijn meerdere malen naar de wensen van de tijd en van de eigenaren van andere gevels voorzien.

Bovendien moet er rekening mee worden gehouden dat Zeuner in de weergave van de gebouwen weliswaar redelijk betrouwbaar was, maar dat hij het met de positionering van de huizen ten opzichte van de rivier en verdere omgeving vaak niet zo nauw nam.

Brittenrust

Op het ene stuk toont Zeuner ons huis Brittenrust, dat hier aan de linkerzijde van een rivier staat.² Aan de overzijde van het water staat een elegante ruitergroep naar het huis te kijken. In de verte zien we een dorpskerkje. Deze kerk zal vermoedelijk uitsluitend uit decoratieve redenen hier zijn geplaatst. Huis Brittenrust, ook wel Huis Allongius genoemd, is rond 1721 gebouwd ten noorden van Alphen aan de Rijn.³ Reeds in de zestiende eeuw was op deze plaats een landhuis, Huis Arckom genaamd. Dit huis is vermoedelijk afgebroken. In de jaren twintig van de achttiende eeuw bouwde Johan Hallungius op dezelfde plaats het huis Brittenrust. Hallungius, ook geschreven als Allongius en Hallongius, was gehuwd met Maria Beuckelaer, één van de dochters van de laatste eigenaar van Huis Arckom. In de negentiende eeuw is nog gesuggereerd dat Prins Willem III het huis gebouwd zou hebben, maar die theo-

DE HOFSTEDE BRITTENRUST GELEGEN BY ALPHEN AAN DEN RHYN
Toehorende aan den Welld. Heer en Mr. JACQUES BERGEON, Banquier en Advocaat in 's-Gravenhage, zood'er voor Plechts naar het Huis te zien.

Gravure door
 D. de Jong naar
 M.M. la Fargue, *De tuin
 van Brittenrust, 1780*

rie kan genoegzaam naar het rijk der fabelen worden verwezen.⁴

Na voor de Hertog van Saxon-Gotha als gezant aan het Britse Hof te hebben gediend vestigde Hallungius zich in dit huis, dat hij symbolisch ook Brittenrust noemde.

De vroegst bekende tekening uit de periode dat de Hallungius-familie in het huis woonde, is van Jan de Beijer. Deze tekening is aanwezig in het Amsterdamse Rijksprentenkabinet en heeft als opschrift 'Het Huijs van Allongius, tot Alphen, den 9 septemb:1749'.

Johan Hallungius overleed in 1727; zijn weduwe bleef in het huis wonen tot zij in 1751 overleed.

Daarna wordt Rogier van Alderwereld genoemd als eigenaar van Brittenrust. Na nog diverse andere bewoners kwam het huis in 1772 in handen van de Haagse bankier en advocaat Mr. Jacques Bergeon. Deze heeft het huis behoorlijk gemoderniseerd en een zeer fraaie tuin aangelegd. Bergeon nodigde verschillende leden van de kunstenaarsfamilie La Fargue uit om het huis en de tuin te schilderen of tekenen. In 1790 ging Bergeon echter failliet en moest hij het huis verkopen. In 1802 is Brittenrust helaas afgebroken. De prachtige

tuin was inmiddels bij die van het aangrenzende buitenhuis 'Postrust' gevoegd, dat toen 'Nieuw Brittenrust' werd genoemd.

Eén aspect in onze voorstelling van Brittenrust blijft opvallend. Op ons schilderij heeft het huis een convex dak met beelden en een balustrade. Hierdoor lijkt het huis enigszins op de Engelse landhuizen en stadshuizen die Robert Adam in de jaren zestig en zeventig van de achttiende eeuw maakte.⁵ Aangezien het huis verder zo duidelijk overeenkomt met Brittenrust zijn wij er echter vrij zeker van dat het één en hetzelfde huis is. Waarom het dak afwijkt, blijft een vraagteken. Omdat onze 'Zeuner' gedateerd is met 1777 is hier een latere situatie weergegeven dan die op de tekening van Jan de Beijer. In 1777 zag het huis er net zo uit als op de in 1780 gemaakte tekening van Maria la Fargue. Er zijn dus twee mogelijkheden. Hier is de situatie weergegeven van voor 1749, maar is niet bekend dat de familie Hallungius het huis veranderde. Een andere optie is dat Zeuner na zijn verblijf in Londen rond 1778 het dak vrij heeft geïnterpreteerd na het zien van enkele Engelse huizen. Ook is het mogelijk dat Zeuner deze twee schilderijen in Londen heeft gemaakt

naar prenten die hij mee had genomen. Dit zou tevens de Engelse herkomst van de stukken verklaren.

Vegtvliet

Huis Vegtvliet⁶ bestaat nog en staat aan de Rijkstraatweg 222 te Breukelen. Wij zien het hier rechts op het schilderij met op de rechter voorgrond een theekoepel, zoals men die aan de Vecht nog steeds veel ziet. Aan de overzijde van de Vecht zien we evenals op het andere schilderij een ruitergroepje.

Vegtvliet is oorspronkelijk gebouwd rond 1670 door de Amsterdamse koopman Willem van den Broeck naar een ontwerp van Philips Vingboons. In de achttiende eeuw is het vergroot en is de ingang verplaatst naar de straatkant. Aan de rivierzijde is toen een driehoekige uitbouw verzezen. Ook is in die periode een houten balustrade geplaatst met een rococo schelpattiek.

Met de omgeving heeft Zeuner het hier ook niet heel precies genomen. De Vecht slingert hier niet, wat op een achttiende-eeuwse gravure goed te zien is. Ook heeft hij de theekoe-

pel rechts in plaats van links geplaatst. Vegtvliet staat afgebeeld in een boek uit 1791⁷, maar op die afbeelding is de situatie weergegeven van voor de grote verbouwing. Zeuner zal dus een ander voorbeeld hebben gehad. Op een met 1868 gedateerde tekening van P.J. Lutgers staat Vegtvliet ook afgebeeld, nu zoals het was na de achttiende-eeuwse verbouwing met de driehoekige uitbouw.⁸

In de jaren tachtig van de vorige eeuw is het huis helemaal gerestaureerd en teruggebracht tot de achttiende-eeuwse situatie. Hoewel op ons schilderij de balustrade ontbreekt en achter het attiek het dak naar boven doorloopt, vertoont de 'Zeuner' zoveel overeenkomsten met Vegtvliet van na de restauratie dat duidelijk is dat wij met hetzelfde huis te maken hebben.

Jim van der Meer Mohr is kunsthistoricus en werkzaam als freelance fine art consultant

Jonas Zeuner (1727-1814), Vegtvliet; 'verre églomisé' schildering, 22,5 x 28 cm; gesigneerd, in de oorspronkelijke lijst. (particuliere collectie Engeland)

1 Een paar 'verre églomisé' schilderijen door Jonas Zeuner, elk 22,5 x 28 cm, in originele lijsten. Brittenrust is gesigneerd en gedateerd 'Zeuner inv.:1777' en Vegtvliet is gesigneerd 'Zeuner inv.'. Veiling bij Christie's, Londen, 12 juni 2003, nr. 1005 met afb. Zie ook: J. Sprenkels-ten Horn and A. Sprenkels, Jonas Zeuner 1727-1814. Zijn wereld weerspiegeld in zilver en goud (Abcoude 1994), 69, fig.148-149.

2 Wij zijn veel dank

verschuldigd aan de heer A.J.A.M. Lisman, Nieuwersluis, die in een brief d.d. 18 juni 2005 suggereerde dat het Huis Brittenrust zou zijn.

3 Zie voor dit huis: S.J. Fockema Andreae e.a., *Kastelen, Ridderhofsteden en Buitenplaatsen in Rijnland* (1952; herdruk Arnhem 1974), 71. Hier is oudere literatuur vermeld. Het belangrijkste artikel is van W.M.C. Regt, 'Alphense buitenplaatsen', in: *Jaarboekje voor Geschiedenis en Oudheidkunde van Leiden en Rijnland*, 17 (1929), 164-172.

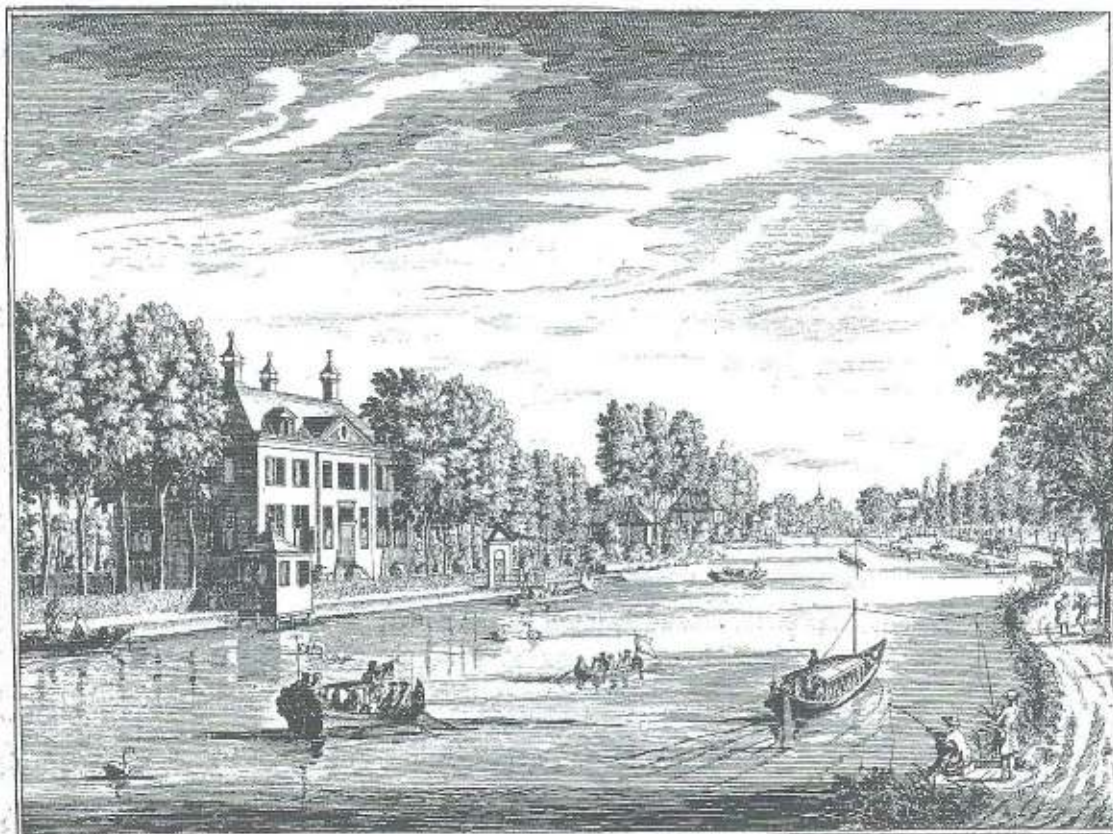
4 Job. Hendr. V., 'Brittrust en Prins Willem III van Oranje', in: *De Navorscher*, 1899, 477-497.

5 Vergelijk 'Zeumer-Brittenrust' met het dak van Kedleston Hall door Robert Adam, ca.1761 (afb. in N. Pevsner, *Architecture in Britain 1530-1830* (Londen 1953) 151) en met het dak op een ontwerp voor 11 St. James's Square, Londen, ca. 1774 door Robert Adam (afb. 411 in D.King, *The Complete Works of Robert and James Adam and unbuilt Adam* (Londen 2001) 292). Prof. King heeft echter aan de hand van een foto van onze 'Zeumer' verklaard dat het huis zeker niet van Adam is (email 20 mei 2005).

6 Zie voor dit huis: Heimerick Tromp, *Private Country-houses in The Netherlands (Zwolle/Zeist/Heerde 1997)* 185-186, L. Albers, *Langs de Utrechtse Vecht* (Zwolle 1984) afb. op p. 84, en Chris Kolman e.a., *Monumenten in Nederland, Utrecht (Zeist/Zwolle 1996)* 99.

7 De Vechtsroom van Utrecht tot Muiden, Facsimile naar 1791, afb. op p. 39.

8 Afbeelding in A.J.A.M. Lisman, *Gezigten aan de rivier de Vecht. Petrus Josephus Lutgens/Lutgers 24 augustus 1808-19 april 187* (Alphen a/d Rijn 2001) nr. 50.

VECHTVLIET, de plaats van den H. Raadsh. W. van den Broek, naer (s) Hoopwerk teende. VECHEVLIET, la place du Conseil des J. G. van den Broek regardant vers le Hoopwerk.

Vegtvliet op een gravure uit 1791

Vegtvliet anno 1981 (foto Monumentenzorg Zeist)